

ГОСПОДАРСЬКО-БІОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ТВАРИН СТВОРЮВАНОВОГО ЗНАМ'ЯНСЬКОГО М'ЯСНОГО ТИПУ

Узагальнено багаторічний досвід роботи щодо створення знам'янського м'ясного типу худоби в умовах Кіровоградщини, подано характеристику його господарськи корисних ознак, що представляють інтерес для науковців та виробників.

Тип створюється методом складного відтворного схрещування симентальських і червоних степових корів з бугаями шаролезької та абердин-ангуської порід як структурна одиниця нової південної м'ясної породи. Відповідно до схеми схрещування дослідження проводили до одержання кінцевих трипородних генотипів з таким поєднанням порід: I — шароле — 62,5%, абердин-ангуси — 25,0%, симентали — 12,5%; II — абердин-ангуси — 62,5%, шароле — 25%, червона степова — 12,5%. Тварин усіх поєднань, що відповідали цільовому стандарту типу, розводили "у собі". Вони за комплексом господарськи корисних ознак повинні відповідати вимогам цільового стандарту, характеризуватися легкістю отелення корів та високою м'ясною продуктивністю.

Необхідність створення цього типу зумовлена відсутністю м'ясної худоби, яка була б добре пристосованою до умов степової зони, та дорожнечою імпоротної худоби, а також недостатнім забезпеченням населення якісною яловичиною відповідно до науково обґрунтованих норм харчування.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили в господарствах Кіровоградської області на поголів'ї худоби створюваного знам'янського м'ясного типу. Племінні та продуктивні якості тварин оцінювали відповідно до існуючих загальноприйнятих методик і за оптимальним поєднанням ознак в оціненому індексі. Груповий та

індивідуальний підбір худоби проводили з урахуванням породних поєднань наявних груп маточного поголів'я з метою прискореного виходу на тварин кінцевої структури.

Вивчення генеалогічної структури стада виконано на підставі аналізу даних племінного обліку, а характеристика тварин — за комплексною оцінкою ознак. Обробку матеріалів проведено за методикою М.О. Плохинського (1970).

Результати досліджень. Виведення знам'янського м'ясного типу проводиться понад 25 років, що дало змогу сформувати сучасну худобу, яка характеризується доброю продуктивністю та вираженістю м'ясних форм. Її розводять не тільки в центральних, а й інших районах, що свідчить про високу адаптаційну та акліматизаційну здатність тварин.

Поголів'я нового типу комолі, бурі масті різних відтінків, від світлої до темної, характеризується гармонійною будовою тіла, міцним та відносно не грубим кістяком, має розвинутий тулуб з глибокими й широкими грудьми, з великим підгруддям, з рівною лінією верху спини та достатньою обмускуленістю всіх частин тіла.

Робота щодо створення худоби здійснювалась поетапно. На першому етапі (1972—1983) було одержано дво- та трипородних помісей з бажаними ознаками продуктивності. На другому (1984—1995) проводили типізацію селекційного стада і всього масиву помісних тварин за принципом гомо- та гетерогенного підбору з використанням в деяких випадках інбридингу.

З часу проведення третього етапу (1995) у господарствах Кіровоградської області сформовано масив худоби в кількості 2000 голів, у тому числі 1100 корів і 33 плідники. Найбільше худоби цього типу налічується у племінному заводі ім. Шевченка Знам'янського району — 580 корів (65,6%).

Зараз дослідження стосовно виведення типу вступили в завершальний етап роботи, він є структурним елементом нової південної м'ясної породи. Цінні господарські ознаки консолідуються відповідно до розробленого цільового стандарту типу завдяки одержанню нащадків кінцевих генотипів ($a5/8ш1/4гс1/8$, $ш5/8a1/4с1/8$) та від розведення цих генотипів "у собі". Із усього наявного поголів'я тварини генотипу $a5/8ш1/4гс1/8$ становлять 30,9%, $ш5/8a1/4с1/8$ — 19,5%, від розведення "у собі" — 21,5%, інші генотипи — 28,1%.

У типі вдало поєднуються успадкована від материнських порід молочність та добра пристосованість до місцевих кліматичних умов

з високою енергією росту шароле і сименталів, вираженістю м'ясних форм, відмінними смаковими якостями м'яса, ефективним використанням пасовищ та комолістю абердин-ангусів.

Типізація худоби за будовою тіла забезпечила одержання поголів'я на рівні стандарту I класу та вище (78—90 балів).

Комплексна оцінка маточного поголів'я за господарськи корисними ознаками дає змогу визначити їхнє подальше використання та виокремити у селекційну групу 20% самок.

За живою масою 67% дорослих корів відповідають стандарту I і вищих класів, бугайців при відлученні — 92, телиць — 83%. У самок племінного ядра вона коливається у межах 500—550 кг, але різниця не вірогідна і залежно від генотипу становить 25—40 кг ($P > 0,1$). Селекційний диференціал за нею — 28—48 кг.

Шляхом двофакторного дисперсійного аналізу обраховано коефіцієнт успадковуваності живої маси та енергії росту молодняку (табл. 1).

1. Успадковуваність живої маси і середньодобових приростів молодняку

Ознака	h^2	У тому числі		
		h^2	$h^2\delta$	$H^2\delta_m$
Жива маса у віці, міс.:				
0	41,5	29,7	7,4	4,4
7	40,7	24,6	13,0	3,1
15	90,5	3,7	82,4	4,3
Середньодобові прирости у віці, міс.:				
0—7	41,4	21,7	17,3	2,4
7—15	92,9	1,70	88,6	2,6

Успадковуваність живої маси новонароджених телят становить 41,5%, маси при відлученні — 40,7, у 15-місячному віці — 90,5, середньодобових приростів до відлучення — 41,4%, від відлучення до 15 місяців — 92,9%.

Народжуваність коровами дрібних телят (жива маса — 25—30 кг), що значною мірою забезпечує легкість їхнього отелення (на 99%), є основною перевагою типу. Особливу увагу приділяють добору тва-

рин за молочністю, оскільки вона відчутно впливає на скоростиглість та м'ясну продуктивність молодняка.

Враховуючи одержані результати, уточнено цільовий стандарт породи: жива маса дорослих бугаїв — 850—1000 кг, бугайців у 18 місяців—500—550 кг, забійний вихід — 61,5% і вище, молочність — 230—250 кг.

Вивчення екстер'єрних ознак тварин показало, що вони безпосередньо пов'язані з їхніми продуктивними якостями та мають взаємозв'язок. За висотними промірами корови генотипу $a5/8$ ш $1/4$ ч $1/8$ поступаються ровесницям ш $5/8a1/4c1/8$ на 2 — 8 %. Коефіцієнт кореляції між висотою в крижах і живою масою корів становив $r = 0,521$ ($P < 0,001$), між живою масою й індексом Грегорі — $r = 0,857$ ($P < 0,001$).

Одержані результати досліджень показують, що в останні роки молочність корів різних генотипів коливається в межах 198—228 кг, і кращою вона є у тварин з підвищеною часткою спадковості породи шароле на 4,1—9,0% ($P < 0,1$). Також встановлено високу кореляційну залежність між молочністю корів та живою масою нащадків ($r = 0,72$).

Крім того, доведено, що інтенсивне вирощування молодняка забезпечує одержання середньодобового приросту (1100 — 1300 г) у молодому віці (до 15—18 місяців) та свідчить про характерну особливість типу — скоростиглість.

Тварини проявляють високу м'ясну продуктивність і відзначаються важкими тушами із значним виходом м'язової тканини (78—83%), забійним виходом туші (62—65%) та коефіцієнтом м'ясності — 5,0—5,6 кг при досягненні молодняком живої маси 500—550 кг у віці 18 місяців та витратах кормів від 7,0 до 8,0 ц к. од. на 1 ц приросту (без витрати кормів на корів).

Скоростиглість худоби нового типу прискорює рух поголів'я та знижує витрати кормів на вирощування й відгодівлю. Худоба забезпечує виробництво високоякісного ніжного та соковитого м'яса як при випасанні на пасовищах, так і при відгодівлі на стійловому утриманні, про що свідчить вологоутримуюча здатність м'яса, яка становить 52—54%.

У тушах виявлено відмінне співвідношення м'якоті та кісток, частка яких сягає відповідно 15—16%, добре виражений жировий покрив, товщина якого — від 13 до 19 мм, площа "м'язового вічка" — 85—90 мм².

Генеалогічна структура стада формується шляхом щорічної оцінки тварин за власною продуктивністю та перевіркою за якістю

нащадків. Перші заводські лінії було закладено на бугаїв Малиша 863, Кактуса 401, Радиста 113, потім на Фазана 809, Мазуна 6 та Дарованого 400. У наступних етапах відбирали продовжувачів ліній, тобто здійснювали їхнє розгалуження та проводили систему добору, спрямовану на типізацію і консолідацію структурних одиниць. Для тварин усіх ліній властива комолість, висока енергія росту, міцність конституції, яскрава вираженість м'ясних форм, високий забійний вихід, спокійний норов.

У селекційному процесі стосовно виведення типу брали участь 40 бугаїв. Численна лінія Малиша 863 розвивається через 15 синів, 9 внуків та 7 правнуків, що становить 25,2% загальної кількості нащадків у стаді й нараховує 125 корів-дочок. Нині вона розвивається через 10 продовжувачів лінії. Вивчення продуктивності маточного поголів'я в розрізі ліній показало, що тварини типові, гармонійної будови тіла, мають високі показники екстер'єру та конституції (табл. 2).

Жива маса корів-первісток лінії Малиша 863 становить 508,7±8,45 кг, Радиста 133 — 502,6±10,26, що вище, ніж у тварин інших ліній, на 5,0 — 11,1%.

Найбільший коефіцієнт мінливості за живою масою відмічено у тварин лінії Дарованого 400 — 12,29%, за молочністю — лінії Радиста 113—15,03%, за екстер'єром і конституцією — лінії Малиша 863 — 8,16%.

Робота з лініями тісно пов'язана з розведенням родин. Удосконалення їх проводиться шляхом розмноження нащадків родоначальниць і доббором з урахуванням однієї або декількох ознак.

Високопродуктивних корів, котрі відповідають вимогам бажаного типу, відокремлюють у селекційну групу як потенційних самок для одержання племінних бугайців від "замовних" паруваль. Після оцінки молочності та відтворних якостей із числа кращих корів за другим та наступними отеленнями формують групу для відтворення бугаїв, комплектують родини корів-рекордисток.

За підсумками проведеної роботи у стаді виведено 12 родин, більшість з яких за племінними та продуктивними якостями має заводське значення. Одержані нащадки за живою масою та інтенсивністю росту досягли значних показників. Серед них бугай Малиш 863 — родоначальник лінії, син корови Марти 04531, а також Фазан 809 — син корови Фігури 819 та інші.

Установлено, що родина Серги 245 налічує 7 дочок, 6 внучок та 10 правнучок. Середня жива маса тварини становить 540 ± 12,7 кг при

2. Характеристика корів-первісток за продуктивністю ($M \pm m$)

Лінія	Жива маса дочок, кг	σ	C_v , %	Молочність, кг (за жив. масою телят у 6 міс.)	σ	C_v , %	Оцінка екстер'єру, бали	σ	C_v , %
Малиша 863	508,7 \pm 8,45	56,67	11,14	199,76 \pm 2,06	13,83	7,69	81,87 \pm 0,66	4,44	5,42
Фазана 809	490,2 \pm 10,32	50,55	10,31	209,36 \pm 2,09	10,25	6,0	84,2 \pm 1,13	5,51	6,55
Дарованого 400	488,8 \pm 13,97	57,59	12,29	199,29 \pm 86	7,68	4,53	83,44 \pm 1,20	4,96	5,59
Радиста 113	502,59 \pm 10,72	50,29	11,19	206,91 \pm 8,79	15,03	8,79	83,07 \pm 0,90	4,22	5,08
Кактуса 401	480,1 \pm 6,72	43,57	6,72	193,38 \pm 1,26	8,18	4,91	83,83 \pm 0,63	4,08	4,86
Мазуна 6	486,67 \pm 35,96	44,97	9,24	20,30 \pm 4,93	8,64	5,30	80,0 \pm 4,71	4,16	5,21

молочності у 7 місяців 205 \pm 3,6 кг. У родині Байки 682 — 28 самок. Середня жива маса їх становила 531 \pm 9,8 кг, молочність — 212 \pm 4,3 кг.

Збільшення масиву знамянського м'ясного типу проводиться також шляхом поглинального схрещування поголів'я в дочірніх господарствах області.

Висновки. Тварини створюваного знамянського м'ясного типу характеризуються високими енергією росту та оплатою корму, міцною конституцією, невибагливістю до кормів та умов утримання, високою м'ясною продуктивністю.

Витрати кормів при контрольному вирощуванні бугайців на 1 кг приросту живої маси становлять 6—7 кг.

З метою підвищення економічної ефективності розведення цього типу необхідно вести селекцію, яка була б спрямована на зростання молочності та великорослості худоби.

1. *Подрезко Г.М., Романяк Л.М.* Програма створення та розвитку галузі м'ясного скотарства в Кіровоградській області на період 1997—2005 рр. — К., 1997. — 45 с.

2. *Мельник Ю.Ф., Зубець М.В. та ін.* Концепція розвитку м'ясного скотарства в Україні на період до 2010 року. — К., 1999 р. — 36 с.

Хозяйственно-биологические признаки животных создаваемого знамянского мясного типа.
Э.Н. Доротюк, Г.Н. Подрезко,
Ю.В. Вдовиченко

Обобщены многолетние исследования по созданию знамянского мясного типа скота,

представлена характеристика его хозяйственно-полезных признаков, что представляет интерес для специалистов науки и производства.

Economy and biology sign of cattle creation znamyanskaya meat tipe.

E. Dorotuk, G. Podrezko, Y. Vdovichenko

Experience job of many years creation Znamyanskaya meat tipe expired, character it economy and useful sign represent, this represent interest for expert of science and production.

УДК 338.8 : 334.6

О.І. ДРАГАН

Національний університет харчових технологій

ШЛЯХИ ОБ'ЄДНАННЯ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧНИИ З ЇЇ ПЕРЕРОБКОЮ

Порушуються питання щодо необхідності налагодження стабільних взаємовигідних кооперативних зв'язків між виробниками сільськогосподарської продукції — підприємствами, які вироцують худобу для забою на м'ясо, та підприємствами, що її переробляють. Наведено приклади тісного співробітництва на основі агропромислової інтеграції.

Нині підприємства м'ясної промисловості працюють в умовах конкурентності. Про це свідчить наявність конкуренції на ринку сировини та збуту продукції, а також лібералізації цін. Підвищення цін на сировину не компенсує затрат сільськогосподарських товаровиробників, руйнуючи внутрішній і зовнішній ринки, оскільки ціни на м'ясо та м'ясопродукти наближаються до рівня світових, а в деяких випадках і перевищують їх.

У цих умовах виробникам худоби не вигідно її продавати на промислові переробні підприємства, оскільки перші терплять збитки. Тому на промислово переробку надходить близько 40% худоби і птиці, вироблених у господарствах, а решта реалізується на ринках або переробляється у цехах, які не забезпечують комплексного вико-